

Cenzura i ja

Rade Dragojević f sub, 09/11/2024 - 15:29

Vlasnici jednog tjednika tražili su od mene da napišem tekst protiv njihovog političkog protivnika. Iako je tekst bio kratak, tim se uratkom također ni malo ne ponosim
Foto: Libela Stop Cenzuri

U dva sljedeća teksta o fenomenu cenzure u medijima oslonit ćemo se na jedan sad već davni tekst kolegice Sanje Modrić koja je 2009. objavila članak "Što je cenzura i kako je prepoznati" u kojem gotovo pa taksativno nabraja, uglavnom prikrivene oblike cenzure u domaćim medijima, prije svega u dnevnim i tjednim novinama u kojima je i sama najviše participirala.

Oblike prisiljavanja na novinare i tipove cenzorskih zahvata autorica je razdijelila na dvadeset metoda. One su **sljedeće**: 1. Zabranjivanje tema, 2. Skraćivanje priloga, 3. Nametanje tema, 4. Premještanje bitnih tema na manje uočljive pozicije ili na web, 5. Diktiranje pitanja, 6. Laki novinari, 7. Prilozi koje treba "doraditi", 8. Zadržavanje, 9. Preuzimanje bitnih sadržaja od drugih, 10. Ukidanje istraživanja, 11. Mladi novinari na teškim zadacima, 12. Ukidanje specijalizacije: svi mogu sve, 13. Autoritarni *newsroom*, 14. Marginalizacija neposlušnih, 15. Proizvodnja celebritija u politici i ekonomiji, 16. Cenzura u autorizaciji, 17. Proizvodnja kakofonije, 18. Pila naopako 19. Pišemo ono što ljude zanima, politika je out i 20. Bez konteksta.

Antisrpski tekst

U prvom od dva teksta pokušat ću se prisjetiti u kojoj sam mjeri u svom trideset petogodišnjem novinarskom poslu osobno bio uključen u neki od ovdje navedenih metoda, bilo da sam bio cenzuriran, bilo da sam sudjelovao u cenzuriranju, svjesno ili nesvjesno. U drugom ćemo tekstu porazgovarati s kolegicom Modrić i prokomentirati u kojoj mjeri njezini uvidi vrijede danas, posebno zbog toga što se novinarstvo u međuvremenu s klasičnog novinskog papira prebacilo na mrežne platforme.

Podsjetimo najprije ukratko na njezine centralne teze. Dvije su najvažnije: "Cenzura u hrvatskim medijima je usmena predaja koja se potihlo prenosi unutar struke. Ishodišta cenzure uvijek su interes i profit. Iz financijskog interesa, izdavači pogoduju moćnim oglašivačkim tvrtkama; podmićeni raznim ustupcima i uslugama pogoduju političarima; zbog raznih poslovnih računica pogodovat će bilo kome. Mediji su veliki biznis u kojem se, na ovim prostorima, brzim rezom uklanja sve što može stajati na putu većoj zaradi."

Druga teza je: "Lanac moći, koji u pravilu ide od mjesta gdje su koncentrirani novac i utjecaj, preko izdavača i urednika do novinara, ima svoj sistem mrkve i batine, koji nagrađuje poslušne, a kažnjava ili marginalizira buntovne. Budući da se ti procesi u Hrvatskoj odvijaju krajnje uspješno, naše redakcije postaju mjesta gdje se u nelagodnoj tišini i konspiraciji bespogovorno kuju za izdavača profitabilni sadržaji. U takvom kontekstu ne samo da se polagano umrtvljuje svaki otpor cenzuri, nego mnogi neizgrađeni novinari nikad ni ne uspijevaju razaznati što je uopće cenzura i kako se ona provodi, a na kraju je više i ne primjećuju."

Pa krenimo s mojim primjerima i iskustvima. U drugoj polovici devedesetih radio sam u jednom zagrebačkom tjedniku u kojem mi je urednik naložio da napišem tekst o Slavku Dokmanoviću, haškom optuženiku i Srbinu iz Vukovara, koji si je prekratio život vješanjem, samo nekoliko tjedana prije nego što je donesena presuda. Glavni je urednik inzistirao da tekst bude izrazito napadački nastrojen prema glavnom akteru koji je tada već bio mrtav, ali i prema naciji kojoj je Dokmanović pripadao. Tek sam kasnije shvatio da sam takav zadatak dobio i zato da mi se testira lojalnost u svakom smislu (i prema državi i prema redakciji), jer sam kao etnički polutan bio "sumnjiv".

Nesmotreno sam zadatak prihvatio i napisao prilično loš tekst kojim se nimalo ne dičim, ali je urednik bio zadovoljan. Kad je urednik shvatio da sam "lojalan", naručio je drugi tekst, ovaj puta o jednom privredniku, filmskom distributeru iz Zagreba, koji je bio etnički Sirijac. Ovaj sam puta dobio da ne ponovim još jedan podvaljivački tekst, pa sam zadatak odbio tako da se jednostavno više nisam pojavio u redakciji. To sam mogao jer sam bio mlad i lako sam mijenjao poslove, ali i zato što sam uz redakciju bio vezan tek labavim honorarnim odnosom. Ovo spada u "Nametanje tema". Prema toj metodi "od novinara se traži da se bavi nečim za što u tom trenutku nema stvarnog razloga ni opravdanja i to obično nije slučajno". U ovom slučaju čovjek je već mrtav i pisanje protiv njega neki je oblik novinarske nekrofilije, što je u domaćim medijima, kad su Srbi bili u pitanju, nešto što se često događalo.

Jezična cenzura

Nakon toga sam u jednoj redakciji magazina zabavljačkog karaktera dobio zadatak da napišem negativan osvrt na rad jednog filmskog radnika iz Splita. Urednik magazina u kojem sam tada radio imao je ideju da tim i sličnim tekstovima diskreditira tog čovjeka kao profesionalca i tako pokuša zauzeti njegovo mjesto na tržištu video-filmova. Ne treba ni reći da sam u svom oportunizmu i taj put popustio. Na kraju sam se razišao s tim urednikom tako što sam digao tužbu protiv njega zbog neisplaćenih honorara, da bi naposljetku sud presudio u moju korist.

U jednim velikim i važnim dnevnim novinama radio sam intervju sa sugovornikom iz Republike Srbije. Već sam ranije vidio da taj dnevnik prakticira odgovore sugovornika iz susjedne zemlje ostavljati u originalu, dakle na ekavici. Budući da sam uočio takvu praksu, zaključio sam da se prema njoj mogu ravnati te da i sam mogu napraviti intervju s kulturnim radnikom iz Beograda na način na koji su to prije mene radili moji kolege. Nakon završenog posla pozvao me urednik i mašući mojom isprintanim intervjuom u ruci retorički me upitao: "Kojim jezikom govorimo u ovoj zemlji?". Isprva sam mislio da se šali, ali sam ubrzo shvatio da tu mogu šali nema i da se od mene traži da sve sugovornikove odgovore ijekaviziram. Iskreno, sad se ne mogu sjetiti kako je sve završilo, ja sam se, čini mi se, branio ustaljenom praksom u rečenoj redakciji, ali nisam siguran kakav je na kraju bio ishod.

U istoj sam redakciji bio žrtva svojevrsnog maltretmana od vlastitog uredništva. Naime, ušao sam u polemiku s čelnicima Matice hrvatske. Odgovore polemičara s druge strane moje su vlastite novine štampali ogromnim fontom i neuljepšanim uvredama na moj račun, sve s obrazloženjem da se to tako radi i da to ne treba shvatiti osobno. Tako sam na kraju ostao izvrijeđan u vlastitim novinama, iako sam u nekoliko navrata molio dežurne urednike da smanje doživljaj, da se odgovori druge strane stave u slične gabarite u kojima su bili štampani i moji članci, ali bez uspjeha.

HSP i kultura

U istom sam mediju bio i svjedok kad je urednik "promiješao" novinare i zadatke s idejom da malo razdrma redakcijsku rutinu. Tako se dogodilo da je moju kolegicu iz kulture poslao na presicu HSP-a. Kolegica se sa zadatka vratila sva istraumatizirana jer se po prvi puta susrela uživo s tvrdim momcima iz ekstremističke stranke. Od teksta nije bilo ništa, jer ga nesretna novinarka nije mogla napisati iz prostog razloga što se u tematiku uopće nije razumjela. U širem smislu to spada pod ono što je Sanja Modrić nazvala "Mladi novinari na teškim zadacima", a prema toj metodi cenzure "ozbiljniji se zadaci povjeravaju mladim novinarima koji još nemaju dovoljno znanja i iskustva da bi te zadatke mogli dobro obaviti".

Kad sam kasnije doživio osudu jer sam intervjuirao Borisa Budena, sve s primjedbama koje su stizale od samih kolega s kojima sam dijelio istu radnu sobu: "Pa, dokle ćemo mi u ovim novinama promovirati komuniste?", postalo mi je jasno da mi je mjesto novinara u toj redakciji progorjelo i da je vrijeme da pronademo novi posao. Na kraju smo još izmijenjali prijetnje: antikomunistički raspoloženi kolega meni: "Tebi u ratu nikad ne bih okrenuo leđa." Ja odgovaram njemu: "Ne bi ni mogao, jer nas dvojica u ratu ne bismo ni bili na istim stranama."

Nakon toga obreo sam se u tjedniku u kojem su vlasnici tražili da napišem tekst protiv njihovog političkog protivnika. Iako je tekst bio kratak, tim se uratkom također ni malo ne ponosim.

Prepoznao sam se u nekim metodama Sanje Modrić i dok sam urednikovao u jednom tjedniku. Recimo, znao bih s tekstovima za koje sam pretpostavljao da bi bili sporni izdavaču odugovlačiti s njihovim objavljivanjem ili bi ih gurao na manje atraktivne stranice. Umišljao sam si da tako amortiziram moguće pritiske. Možda je ponekad tako i bilo, ali prema nalazima kolegice, sve to, strogo gledajući, spada u cenzuru.

Četvrti tekst iz novinarskog projekta "Drži li se itko članka 38 Ustava?" realizira se u okviru potpore novinarskim radovima Agencije za elektroničke medije za 2024.

najnovije

ned, 10/11/2024 - 09:49

Kristalna noć: Iskustva ishlapjela, a lekcije povijesti zaboravljene

sub, 09/11/2024 - 11:11

Prestanite diskriminirati žene žrtve nasilja

sub, 09/11/2024 - 10:31

Što će se dogoditi ako udarimo velikim povećanjem davanja na iznajmljivanje apartmana

sub, 09/11/2024 - 09:26

„Nada“ umire posljednja

pet, 08/11/2024 - 11:52

18. PSSST! Festival nijemog filma

pet, 08/11/2024 - 11:09

Propisi „opasnih namjera“

sri, 06/11/2024 - 16:36

Pismo 38: Trump pred vratima?

pet, 01/11/2024 - 09:33

Udvostručio se broj osoba s dijagnozom mentalnog poremećaja

sri, 30/10/2024 - 13:44

Nastavlja se program Volim Pešću

sri, 30/10/2024 - 13:14

Prvi partizanski film na projekciji u KIC-u

Impressum

Forum.tm | Nakladnik: neprofitna udruga Dom kulture Zagreb | Adresa: Nova cesta 115,

10000 Zagreb | email: domkulturezagreb@gmail.com | Uredništvo: Dom kulture Zagreb

TKO? Neprofitna udruga Dom kulture ŠTO? Forum.tm, prostor za

slobodne ljude i one koji to žele postati KADA? Jučer, danas, sutra

GDJE? www.forum.tm ZAŠTO? Da bi stvari bile jasnije

Veronika Rešković dobitnica je nagrade "Marjia Jurić Zagorka" za internetsko novinarstvo u 2014. godini, koju dodjeljuje Hrvatsko novinarsko društvo, za seriju tekstova objavljenih na Forum.tm-u.

Portal Forum.tm financijski podupire Agencija za elektroničke medije

Oleg Maštruko dobitnik je nagrade "SAP Božo Težak" za najbolji tekst s područja informatike i komunikacija u 2014. godini. Tekst "Od Milanovićevih sastanaka po SAD-u korist bi možda mogle imati isključivo tvrtke koje posluju s državom" objavljen je na Forum.tm-u.